

Передон Н. О.

Волинський національний
університет імені Лесі
Українки

**КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ
ВИСЛОВЛЮВАНЬ, ЯКІ ВИКОРИСТОВУЮТЬСЯ
В СИТУАЦІЇ «ПРИМИРЕННЯ»**

Дослідження лінгвістичної, соціальної та психологічної природи комунікативного конфлікту відноситься до пріоритетного й перспективного напрямку сучасної мовознавчої науки.

Завершення конфліктної мовленнєвої взаємодії, як зазначає О. В. Черненко, реалізується у трьох основних напрямках залежно від типу ситуації, що склалася в результаті конфлікту, – роз'єднання, погодження або примирення комунікантів. У кожному з визначених типів завершення конфлікту мовці послуговуються певними комунікативними стратегіями, за допомогою яких учасник конфлікту співвідносить свої комунікативні цілі з їх мовним вираженням, і тактиками – конкретним мовленнєвим втіленням стратегії [7, с. 11-12]. Вибір тактики залежить від таких прагматичних факторів як рольові відносини комунікантів, характер міжособистісного конфлікту та емоційно-психологічні особливості конфліктантів. Реалізація мовленнєвих тактик комунікантів відбувається за рахунок уживання вербальних та невербальних засобів комунікації.

Проаналізуємо **примирення** як один із видів завершення конфлікту та стратегії і тактики його досягнення. В основі комунікативних стратегій кожного з вищезгаданих типів завершення конфлікту лежить «сітка Томаса – Кілмена», автори якої виділяють такі стратегії як суперництво, уникнення, пристосування, співробітництво та компроміс [8]. Оскільки результатом примирення є гармонізація міжособистісних стосунків, основними стратегіями

його досягнення є, на нашу думку, компроміс та співробітництво, які реалізуються через такі основні мовленнєві тактики: самозвинувачення, виправдання, вибачення, схвалення дій співрозмовника, пояснення та переконування [7, с. 12]. Слід зазначити, що конкретна комунікативна ситуація «примирення» може містити приклади монотактичності (ситуація об'єктивується використанням однієї тактики), випадки, де кожній новій репліці відповідає нова мовленнєва тактика, та варіанти змішаного типу (одна репліка реалізує декілька тактик) [1, с. 5].

Розглянемо шляхи досягнення примирення з використанням монотактик виправдання, визнання власної вини і самокритики (каяття) та переконування.

Виправдання є, зазвичай, реакцією на звинувачення і застосовується одним із учасників конфліктної взаємодії з метою «амортизації конфлікту» [3, с. 5] – мінімізації чи повної ліквідації конфліктності в ситуації міжособистісного спілкування. Виправдання, як правило, супроводжується прямим чи непрямим визнанням вини, що демонструє кооперативну стратегію спілкування.

Як мовленнєву тактику для досягнення примирення можна розглядати, на наш погляд, і *каяття*. Великий тлумачний словник сучасної української мови дає таке визначення поняття «каяття»: 1. Почуття жалю з приводу зробленого вчинку. 2. Визнання своєї провини, вияв жалю з приводу своєї провини [2, с. 531]. Основою почуття провини є самозасудження та негативна самооцінка, які спричиняють внутрішню дисгармонію, що приводить до самокритики і намагання заслужити прощення своїми діями. Засоби, за допомогою яких актуалізуються дії, що виражають каяття, детально описала С. В. Дорда [6].

В. С. Григор'єва визначає *переконування* як «спробу схилити слухача до здійснення чи нездійснення певного авербального чи вербального акту» за допомогою аргументації [5, с. 25]. Переконування як тактика виконує у конфліктній взаємодії дві взаємопов'язані функції: перша – довести

істинність певного положення, друга – досягти визнання істинності даного положення та згоди об'єкта [4, с. 6] і, відповідно, примирення.

Таким чином, примирення є одним з видів завершення конфліктної взаємодії, для досягнення якого комуніканти використовують стратегії співробітництва та компромісу, які реалізуються через тактики самозвинувачення та самокритики (каяття), виправдання, переконування, схвалення дій співрозмовника, пояснення та ін.

БІБЛЮГРАФІЧНИЙ СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Божко Г. П. Мовленнєві тактики в репертуарі російської мовної особистості (на матеріалі комунікативної ситуації „примирення”): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.02 «Російська мова» / Г. П. Божко. – К., 2003. – 16 с.

2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел). – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун». – 2005. – 1728 с.

3. Волкова О. С. Коммуникативная ситуация «конфликт»: стратегии развития и прагмалингвистические характеристики / О. С. Волкова // Известия Российского государственного педагогического университета им. А. И. Герцена. Аспирантские тетради. – СПб., 2008. – № 33 (73), ч. 1. – С. 114-120.

4. Георгієва Н. Ю. Просодія переконування в англійському діалогічному мовленні (експериментально-фонетичне дослідження): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.04 «Германські мови» / Н. Ю. Георгієва. – Одеса, 2005. – 19 с.

5. Григорьева В. С. Речевое взаимодействие в прагмалингвистическом аспекте на материале немецкого и русского языков / учебное пособие / В. С. Григорьева. – Тамбов: Изд-во Тамб. гос. техн. ун-та, 2006. – 80 с.

6. Дорда С. В. Комунікативно-прагматичні особливості висловлювань, що передають каяття (на матеріалі англійської мови): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.04 «Германські мови» / С. В. Дорда. – К., 1996. – 17 с.

7. Черненко О. В. Лінгвокогнітивні та прагматичні особливості дискурсивного втілення завершальної фази конфліктної взаємодії (на матеріалі англомовної прози ХХ століття): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.04 «Германські мови» / О. В. Черненко. – К., 2007. – 21 с.

8. Thomas K., Kilmann R. Thomas-Kilmann Conflict Mode Instrument. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://kilmann.com/conflict.html>